

КІНЕЗІОЛОГІЯ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ ТА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

Любов Костик,
кандидатка філологічних наук, доцентка,
доцентка кафедри педагогіки і психології
дошкільної та спеціальної освіти
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича
E-mail: l.kostyk@chnu.edu.ua

Порушення мовлення у дітей є однією з найбільш поширених проблем у дитячому розвитку, що впливає на їх комунікативні та когнітивні здібності. Основними видами мовленнєвих порушень є дислалія, дизартрія, алалія, заїкання та ринолалія. Вони можуть мати різну ступінь вираженості та впливати на різні аспекти мовлення. Причинами виникнення таких порушень є як органічні, так і функціональні фактори.

Як наголошують Богуш А. М., Гавриш Н. В., «порушення мовлення у дітей є поширеною проблемою, яка впливає на їхній загальний розвиток. До органічних причин належать ураження центральної нервової системи, родові травми та генетичні особливості. Функціональні фактори включають соціальне середовище, недостатню мовленнєву стимуляцію та психологічні чинники. Важливу роль у діагностиці та корекції мовленнєвих порушень відіграють логопеди та психологи» [1].

Недостатній рівень розвитку мовлення впливає на формування пізнавальних процесів у дітей молодшого шкільного віку. Відсутність достатнього словникового запасу та граматичних навичок ускладнює процес мислення, аналізу та узагальнення, що може призводити до затримки в розвитку когнітивних функцій та зниження рівня навчальної активності. Діти з мовленнєвими порушеннями часто демонструють низьку концентрацію уваги та швидку втомлюваність під час виконання

навчальних завдань. Для подолання цих труднощів важливо застосовувати корекційно-розвивальні методики, спрямовані на формування мовленнєвих навичок. Особливу увагу слід приділяти розвитку слухового сприйняття та зв'язного мовлення. Таким чином, мовленнєві порушення впливають не лише на комунікативні навички, а й на загальний інтелектуальний розвиток дитини.

Діти з недостатнім розвитком мовлення мають труднощі у сприйнятті та відтворенні навчального матеріалу, що знижує їхню успішність. Недостатня розвиненість фонематичного слуху та граматичної будови мовлення призводить до проблем із читанням та письмом. Вони часто відчують труднощі у побудові зв'язних висловлювань, що впливає на їхню здатність висловлювати думки.

Мовленнєві порушення значно впливають на навчальну діяльність дитини, ускладнюючи процес засвоєння знань. Важливим є своєчасне виявлення таких порушень та їх корекція, адже без цього можливі труднощі у подальшому навчанні. Для подолання цих проблем застосовуються логопедичні вправи та спеціальні методики розвитку мовлення.

На думку науковців, «одним із важливих напрямів у корекційній педагогіці є кінезіологія – наука, що вивчає вплив рухової активності на розвиток когнітивних та мовленнєвих навичок. У дітей з особливими освітніми потребами спостерігається затримка мовленнєвого розвитку, що може бути пов'язане з недостатньою взаємодією між півкулями головного мозку. Кінезіологічні вправи сприяють формуванню нейронних зв'язків, покращенню пам'яті, уваги та мовлення.

Рух і мовлення тісно пов'язані між собою. Наукові дослідження підтверджують, що активізація моторики позитивно впливає на розвиток мовленнєвих навичок у дітей» [2, 3].

Сьогодні фахівці зі спеціальної освіти значну увагу приділяють дітям з особливими освітніми потребами. У таких дітей обмежені пізнавальні

можливості, порушена координація рухів, недостатньо розвинена дрібна моторика, відставання у розвитку словесно-логічного мислення, порушення мовлення тощо.

Кінезіологічні вправи стимулюють інтелектуальний розвиток і моторику дитини, тому їх комплексне застосування педагогом у корекційно-розвивальних заняттях ефективно впливає на концентрацію уваги, процеси пам'яті, розвиток динамічної, кінестетичної і просторової організації рухів, оральний праксис та мовленнєву діяльність дошкільників та молодших школярів з особливими освітніми потребами.

Кінезіотерапія безпосередньо впливає на стимуляцію міжпівкульної взаємодії, активізує дрібну моторику, покращує координацію рухів дитини, допомагає налагодити артикуляцію та сприяє розвитку мовлення. До найбільш застосовуваних фахівцями та ефективних кінезіологічних вправ відносять: торкання лівим ліктем правого коліна і навпаки - перехресні рухи; малювання уявної вісімки у повітрі; різні рухливі ігри з піском, водою або крупами та ін.» [4, 5, 6].

У процесі корекційно-розвивальних занять у дітей з ООП, насамперед, педагог має сам опрацювати відповідні вправи, а вже потім навчати кожну дитину виконувати певні рухи та прийоми, отримуючи зворотну інформацію про їх вплив та досягаючи позитивного результату.

На таких заняттях має звучати спокійна музика, яка створюватиме позитивний настрій у дітей. Ліщишина-Гарук О.П. переконана, що «кінезіологічні вправи на корекційно-розвиваючих заняттях підвищують стресостійкість дітей, покращують їх розумову діяльність, сприяють покращенню пам'яті та уваги, полегшують процес навчання читання та письма, працюють на позитивну динаміку у дітей з особливими освітніми потребами. Зокрема, розтяжки нормалізують гіпертонус та гіпотонус м'язів опорно-рухового апарату; дихальні вправи покращують довільність, самоконтроль та ритміку дітей; вправи з розвитку дрібної моторики та окорухові вправи розвивають міжпівкульну взаємодію й покращують

сприйняття. Проводять різні тілесні асиметричні рухи, наприклад, (одна рука гладить - інша б'є); рухи із заплющеними очима (доторкнутися до носа, вуха, постояти на одній нозі); рухи, які виконуються спочатку поперемінно рукою або ногою, а потім - разом обома» [4].

Кінезіологічні методики, на думку Козиної Ж.Л., «мають позитивний вплив на когнітивні процеси, зокрема, завдяки руховим завданням, що поєднують фізичну активність із мисленням, розвивають увагу і пам'ять; вправи на симетричну та асиметричну координацію рухів покращують логічне мислення дитини та сприяють швидкому засвоєнню необхідної інформації» [5].

Кінезіологічні вправи за методикою Брайана та Пауля Денісона стимулюють роботу мозку дітей та підвищують їх здатність до навчання в школі.

Зокрема, в закладах дошкільної освіти та школах кінезіологічні вправи ефективно використовуються фахівцями як в індивідуальній корекційній роботі, так і в групових заняттях. Під час уроків або занять із логопедом для підтримки активної роботи мозку дитини можуть застосовуватися вправи на розвиток міжпівкульної взаємодії, пальчикова гімнастика, масаж активних точок, вправи на координацію рухів тіла, які стимулюють активність нейронних зв'язків та сприяють засвоєнню нової інформації.

Особливо ефективним, вважає Пінчук Н.І., «є поєднання кінезіології з арт-терапією, музикотерапією, сенсорною інтеграцією й іншими методиками та прийомами корекції мовлення. Завдяки комплексному підходу, важливо створити сприятливі умови для розвитку дітей з мовленнєвими порушеннями та особливими освітніми потребами.

Кінезіологічні вправи позитивно впливають на емоційний стан дитини. Регулярне їх виконання сприяє формуванню у дошкільників та молодших школярів навичок саморегуляції, розвитку впевненості у собі та покращенню спілкування і соціальної взаємодії з однолітками» [6].

Такі кінезіологічні вправи, як розтягування, дихальні вправи («заспокійливе дихання», «прес», «качання головою»); окорухові вправи («шторка», «дивимось у вікно», «малюємо картинку», «око - мандрівник»); тілесні кінезіологічні рухи («Перехресна маршировка», «Незвичайне керування», «Маршировка»); вправи для розвитку дрібної моторики, масаж, вправи на релаксацію («Дерево», «Сніговик», «Енерджайзер») покращують розумову діяльність дітей з особливими освітніми потребами.

Вони синхронізують роботу обох півкуль головного мозку, сприяють кращому запам'ятовуванню нового навчального матеріалу, який сприймається дітьми більш цілісно та природно; підвищують стійкість та концентрацію уваги, допомагають відновленню мовленнєвих функцій, полегшують процеси читання та письма.

Кінезіотерапевтичні прийоми позитивно впливають на адаптацію особливих дітей до зовнішнього середовища, підвищують їх стійкість, витривалість, здатність протистояти зовнішнім стресовим ситуаціям, поступово привчають проявляти волюві зусилля й витримувати різні навантаження під час навчання; сприяють гармонійному розвитку особистості та творчій самореалізації.

Таким чином, кінезіологія є ефективним засобом для розвитку мовлення й інтелектуальних здібностей дітей з особливими освітніми потребами. Виконання різноманітних рухових вправ під час проведення логопедичних та корекційних занять сприяє покращенню уваги та пам'яті, формуванню мовленнєвої компетентності, а також загальному розвитку дитини.

Список використаних джерел:

1. Богуш А. М., Гавриш Н. В. Дошкільна лінгводидактика: Теорія і методика навчання дітей рідної мови в дошкільних навчальних закладах: підручник; за ред. А. М. Богуш. Вид. 2-ге, доповнене. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2015. 704 с.

2. Денісон Б., Денісон П. Гімнастика мозку. Київ: Основи, 2018.
3. Гнатюк О.В. Розвиток мовлення дітей з особливими освітніми потребами. Львів: Світ, 2020.
4. Кінезіологія як засіб розвитку мовлення дітей дошкільного віку: навч.-метод. посіб. / Авт.-упор.: О.П.Ліщишина-Гарук. Хмельницький, 2022. 83 с.
5. Козина Ж.Л. Кінезіологічні методики в освіті. Харків: Освіта, 2019.
6. Пінчук Н.І. Корекція мовленнєвих порушень засобами кінезіології. Київ: Наукова думка, 2021.